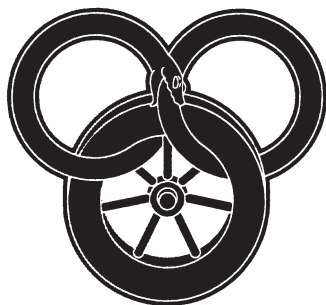

ROBERT DŽORDAN
BRENDON SANDERSON

Sećanje na svetlost deo drugi

Poslednja knjiga serijala Točak vremena

Preveo
Ivan Jovanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Robert Jordan and Brandon Sanderson
A MEMORY OF LIGHT

Copyright © 2012 by The Bandersnatch Group, Inc.

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Za Harijet,
svetlost života gospodina Džordana,
i za Emili,
svetlost mog života.*

SADRŽAJ

MAPE	10–11
24. Zanimariti znamenja	13
25. Brzi delovi	31
26. Razmatranja	47
27. Prijateljska vatra	61
28. Previše ljudi	73
29. Gubitak brda	83
30. Ponašanje grabljivaca	98
31. Bujica vode	109
32. Žuti cvetni pauk	124
33. Prinčev duvan	137
34. Plutanje	159
35. Uvežbani kez	169
36. Nepromenljive stvari	179
37. Poslednja bitka	191
38. Mesto koje nije	376
39. Oni koji se bore	380
40. Vučji brat	388
41. Osmeh	397
42. Nemogućnosti	403
43. Stakleno polje	412
44. Dvojica zanatlija	420
45. Pramenovi magle	430

46. Probuditi se	438
47. Posmatrati vijuganje toka	446
48. Jarko koplje	451
49. Svetlost i Senka	454
Videti odgovor	459

I Senka pade na zemlju i svet bi pokidan kamen po kamen.
Okeani utekoše i planine behu progutane, a narodi se raštrkaše
po svih osam strana zemnoga šara. Mesec beše kao krv, a sunce
kao pepeo. Mora proključaše, a živi zavideše mrtvima. Sve bi
razmrskano i sve izgubljeno, sem sećanja – a jedno sećanje
beše iznad svih ostalih, na njega koji je doveo Senku i doveo
do Slamanja sveta. I njega prozvaše Zmaj.

(Iz *Alet nin Taerin alta Kamora*,
Slamanje sveta – Nepoznati autor, Četvrto doba)

Zanemariti znamenja

Fortuona, carica Seanšanskog carstva, posmatrala je svog supruga dok je izdavao naredbe njihovim oružanim snagama, postrojenim ispred palate u Ebou Daru, sedeći na kitnjastom pokretnom prestolu opremljenom palicama u dnu kako bi tuce vojnika moglo da ga nosi.

Presto je doprinosio njenoj veličanstvenosti, ali takođe je odavao privid nepomičnosti. Neki ubica bi pretpostavio da ona ne može da se kreće brzo dok je u svečanoj svilenjoj odeždi, pošto joj haljina pada sve do zemlje, ali taj bi se iznenadio kada bi otkrio da ona jednim pokretom ruke može da se oslobodi gornje odore.

„Promenio se, najveća“, obrati joj se Beslan. „Ali istovremeno i nije. Više ne znam šta da mislim o njemu.“

„On je ono što nam je Točak poslao“, odgovori mu Fortuona. „Jesi li razmislio šta ćeš da uradiš?“

Beslan je gledao pravo pred sebe. On je lakomislen i često ga vode osećanja, ali ništa više nego druge Altarce. To je strastven narod i doprinosiće Carstvu sada kada su ukroćeni kako treba.

„Učiniću kako je predloženo“, odgovori Beslan crveneći.

„Pametno“, reče mu Fortuona.

„Neka bi presto stajao doveka“, kaza Beslan. „I neka tvoj dah potraje jednako dugo, najveća.“ On se pokloni i povuče se, baš kako bi i trebalo da učini. Fortuona može da krene u rat, ali Beslan mora da upravlja svojom zemljom. Žarko žudi da učestvuje u bitki, ali sada mu je jasno da je potreban tu gde jeste.

Selukija ga je posmatrala kako odlazi, klimajući glavom u znak odobravanja. *Ovaj postaje veoma koristan otkad uči da se obuzdava*, kazala je znakovima.

Fortuona ništa ne odgovori. Selukijini pokreti nosili su sa sobom i nago-veštaj – koji bi Fortuoni promakao samo da njih dve nisu tako dugo zajedno. Beslan *zaista* uči. Ali neki drugi...

Met je u blizini psovao na sav glas, pred seanšanskim zapovednicima. Nije čula šta ga je izazvalo. Šta li je ona učinila kada se vezala za njega?

Sledila sam znamenja, pomislila je.

Primitila je kada je krajčikom oka pogledao ka njoj pre nego što je nastavio da mahnita. On će *morati* da nauči da se obuzdava, ali... biće teško. Daleko teže nego što je bilo naučiti tome Beslana. Makar Selukija nije glasno izrekla svoju osudu. Ta žena je sada Fortuonin Istinozborac, mada Fortuona oseća da je Selukiji taj položaj mrzak. Radije bi da je ostala samo Fortuonin Glas. Možda će znamenja Fortuoni pokazati nekog drugog prikladnog za Istinozborca.

Da li ćemo zaista uraditi ono što on kaže?, znakovima ju je upitala Selukija.

Ovaj svet je u pometnji, odgovorila je Fortuona. Nije to bio jasan odgovor. Trenutno ne želi da daje jasne odgovore. Selukija će ga svejedno rastumačiti.

Kada Seanšani pominju caricu, obično kažu „neka bi živela večno“. Za neke je to samo uzrečica ili običan znak odanosti, ali Fortuona je oduvek u tome videla nešto više. Ta rečenica odraz je snage Carstva. Carica mora da bude lukava, snažna i umešna ako hoće da preživi. Samo najsposobniji zaslužuju da sede na Kristalnom tronu. Ako nekome od njenih braće ili sestara, ili pripadniku visoke Krvi kao što je Galgan, pođe za rukom da je ubije, onda će njena smrt služiti Carstvu – jer je očigledno bila preslaba da bi ga vodila.

Neka bi živela večno. Neka bi bila dovoljno snažna da živi večno. Neka bi bila dovoljno snažna da nas povede u pobedu. Ona će dovesti svet u red. To je njen cilj.

Metrim je odsečnim koracima grabio preko vojnog okupljališta, deset koraka ispred Fortuoninog prestola. Nosio je uniformu carskog visokog vojskovođe, premda mu nije dobro stajala. Naramenice su mu se stalno kačile za razne stvari. Odežda visokog vojskovođe trebalo bi da onome koji je nosi daje vlast i uvećava njegovu skladnost kako se tkanina mreška od njegovih pažljivih pokreta. Na Metrimu je izgledala kao da je neko trkačkog konja

obmotao svilom, očekujući da on tako galopira. On je obdaren izvesnom skladnošću, ali to nije bila dvorjanska skladnost.

Niži zapovednici lagano su ga pratili. Metrim je zbunjivao Krv. To je dobro, pošto ih izbacuje iz ravnoteže. Međutim, on takođe predstavlja nered, pošto se ponaša nasumično i neprestano napada vlast. Fortuona predstavlja red, a udala se za *otelotvorenje haosa*. Gde li joj je bila pamet?

„Visosti, šta je s Morskim narodom?“ upita general Julan, zastavši pored Metrima ispred Fortuone.

„Prestani da se baviš krvavim Morskim narodom“, prasnu Met. „Ako još jednom kažeš *Morski narod*, obesiću te za nožne nokte o jednog od onih tvojih rakena i poslati te za Šaru.“

Julan je delovao zbunjeno. „Visosti, ja...“

Ućuta kada Met dreknu: „Savara, prvo idu koplja, ne konjica, glupačo jedna kozja! Baš me *briga* ako konjica misli da može bolje. Konjica to uvek misli! Šta si ti, neka krvava taireska Visoka gospa? Pa, ako nastaviš ovako, proglašiću te počasnom taireskom Visokom gospom!“

Metrim odjuri prema Savari, koja je prekrštenih ruku sedela u sedlu, očigledno nezadovoljna. Julan je ostao za njim i delovao je potpuno zatečeno. „Kako možeš da obesiš čoveka za nožne nokte?“, zapita se Julan toliko tiho da ga je Fortuona jedva čula. „Mislim da to nije moguće. Nokti bi se polomili.“ On ode, odmahujući glavom.

Selukija znakovima kaza: *Pazi se. Prilazi Galgan*.

Fortuona se pribra kada kapetan-general Galgan dojaha. Bio je u crnom oklop, a ne u uniformi kao Met – i taj oklop mu je dobro stajao. Delovao je kao pravi zapovednik, skoro kao div – i istovremeno je njen najveći takmac i najjače uporište. Naravno, takmac bi bio svako na njegovom položaju. Tako se te stvari rade – kada se rade kako treba.

Metrim joj nikada neće biti takmac. Ona još ne zna šta da misli o tome. Jedan deo nje – mali, ali snažan – smatra da je trebalo da ga odbaci upravo iz tog razloga. Zar nije Princ gavranova caričina protivteža, koja je drži u snazi tako što predstavlja stalnu pretnju? *Sa'rabat šaiken nai batain pjast*. Žena je najsnalažljivija kada joj je nož pod grlom. Izreka koju je izgovorila Varuota, njena pra-pra-pra-pramajka.

Bilo bi joj mrsko da odbaci Meta. To svedjedno i ne može da uradi dok joj ne napravi dete – jer bi tako zanemarila znamenja.

On je veoma neobičan čovek. Svaki put kada je pomislila da će moći da predvidi njegove postupke, pokazalo se da je pogrešila.

„Najveća“, obrati joj se Galgan, „skoro smo spremni.“

„Princ gavranova nezadovoljan je kašnjenjem“, odgovori ona. „Boji se da se prekasno priključujemo bitki.“

„Da Princ gavranova *zaista* razume vojske i bojišta“, odvrati Galgan – a u glasu mu se čulo da uopšte nije uveren da je tako nešto moguće, „shvatio bi da pokretanje ovolike vojne sile traži veliki napor.“

Sve do Metrimovog dolaska Galgan je bio najviši pripadnik Krvi u ovim krajevima, izuzev same Fortuone. Sasvim je sigurno da mu se nije dopalo to što je iznenada još nekome potčinjen. Galgan je sve vreme zapovedao njihovim vojskama – i Fortuona je nameravala da ga pusti da ih predvodi. Ranije tog dana Galgan je pitao Meta kako bi on prikupio njihove snage, a Met je to shvatio kao predlog da to i učini. Princ gavranova šetao se i izdavao naredbe, ali on *ne* zapoveda. Ne u potpunosti; Galgan bi mogao da ga zaustavi jednom rečju.

Nije to učinio. Očigledno je da želi da vidi kako se Met nosi sa zapovedanjem. Galgan ga je gledao ispod oka. Još ne zna u potpunosti kako se Princ gavranova uklapa u zapovedni lanac. Fortuona još nije donela odluku o tome.

Negde blizu nje nalet vetra poneo je prašinu sa tla. Ispod prašine je ostala mala lobanja nekog glodara, koja je štrčala iz zemlje. Još jedno znamenje. Život joj je u poslednje vreme krcat znamenjima.

Naravno, to je znamenje opasnosti. Kao da se šeta kroz visoku travu, između vrebajućih lopara, posred rupa iskopanih kako bi neoprezni upali u njih. Ponovorođeni Zmaj kleknuo je pred Kristalnim tronom, a pratilo ga je znamenje breskvinih cvetova – najmoćnije znamenje koje joj je poznato.

Vojnici su marširali ispred nje, a zapovednici uzvikivali naredbe u ritmu koraka. Zov rakena kao da je pratio dobovanje nogu. Eto šta će ona napustiti u zamenu za nepoznati rat koji se vodi u krajevima koji su joj jedva znani. Zemlje koje tu ima ostaće doslovno nebranjene, pod zapovedništvom jednog stranca koji joj je odskora odan.

Velike promene. Njene odluke mogle bi da dovedu do kraja njene vladavine, pa i do kraja samog Carstva. Met to ne razume.

Pozovi mog supružnika, naredila je Fortuona znacima, lupkajući vrhovima prstiju po rukonaslonu svog prestola.

Selukija dade glas toj naredbi upućenoj jednom glasniku. Nakon kratkog vremena, Met dojaha na svom konju. Odbio je da od nje primi novog konja na poklon – i to s dobrim razlogom. Bolje se razume u konje od upravnice carske konjušnice lično. Ipak – Kockica. Baš glupo ime.

Fortuona ustade. Svi u blizini se smesta pokloniše. Galgan sjaha i pade na kolena. Svi ostali se prostreše po zemlji. Kada carica ustane da nešto izgovori, to znači da je reč o proglasu Kristalnog trona.

„Krv i pepeo“, reče Metrim. „Opet klanjanje? Zar vi nemate pametnija posla? Ako nemate, meni na pamet pada nekoliko desetina pametnijih stvari.“

Krajičkom oka videla je kako se Galgan smeši. Misli da zna šta će ona uraditi. Greši.

„Dajem ti ime Knotaj, jer ti si uništitelj carskih neprijatelja. Neka od sada pa do večnosti samo tvoje novo ime bude izgovarano. Proglašavam da se Knotaju, Princu gavranova, daje čin štapnika u našim vojskama. Neka bude objavljeno da je takva moja volja.“

Štapnik. To znači da će zapovedništvo biti Metovo u slučaju da Galgan pogine. Galgan se više nije smešio. Moraće dobro da pazi da ga Met ne nadvlada i preuzme vlast.

Fortuona sede.

„Knotaj?“, upita Knotaj.

Ona ga ošinu pogledom. *Makar jednom u životu drži jezik za zubima*, obratila mu se u mislima. *Molim te*.

„Dopada mi se“, kaza Knotaj, pa okrenu konja i potera ga kasom.

Galgan se vrati u sedlo. „On će morati naučiti da kleči“, promrmlja general pa mamuznu konja.

Bila je to izuzetno mala uvreda, odmerena i sračunata. Galgan te reči nije uputio neposredno Fortuoni, već se ponašao kao da je to bila obična primedba promrmljana sebi u bradu. Izbegao je da je oslovi s *najviša*.

Bilo bi to dovoljno da Selukija tiho zarezži i upitno promrda prstima.

Ne, znacima je odgovorila Fortuona, *potreban nam je*.

Knotaj izgleda opet nije shvatio šta je ona učinila i koliko je to opasno. Galgan će morati da sa njim dogovara svoje ratne planove; štapnik ne sme da se izostavlja sa sastanaka, pošto u svakom trenutku mora biti spreman da preuzme zapovedništvo. Galgan će morati da sluša njegove savete i da ih primenjuje.

U tome ona računa na svog princa i nada se da će on opet moći da pokaže onu neočekivanu genijalnost u boju koja je onako zadivila Furika Kejrida.

Ovo je smelo, primeti Selukija. *Ali šta ako on ne uspe?*

Uspećemo, odgovori Fortuona, *jer ovo je Poslednja bitka*.

Šara je postavila Knotaja pred nju i gurnula ga njoj u naručje. Ponovorođeni Zmaj je video i izgovorio istinu u vezi s njom – uprkos svem prividu reda, njena vladavina podseća na tešku stenu koja se klacka na svojoj najmanjoj tački. Rastegnuta je i vlada zemljama koje nisu navikle na red. Mora da se izlaže velikim opasnostima da bi savladala haos.

Nada se da će Selukija to sagledati tako i da je neće javno prokazati. Fortuona zaista mora da nađe sebi novi Glas ili da nekoga drugog postavi za Istinozborca. To što jedna osoba vrši obe dužnosti loše se prihvata na dvoru. To...

Knotaj odjednom dojaha do nje, držeći šešir. „Tuon!“

Zašto li je njemu toliko teško da razume imena?, upitala je Selukija mrdajući prstima. Fortuona je u njenim pokretima gotovo mogla da očita uzdah.

„Knotaju?“, obrati mu se Fortuona. „Dozvoljeno ti je da priđeš.“

„Krvavo odlično“, odgovori Knotaj, „pošto sam već ovde. Tuon, moramo da krenemo – i to *smesta*. Izviđači su se upravo vratili. Egvenina vojska je u nevolji.“ Julan dojaha odmah iza Knotaja, pa sjaha i pokloni se sve do zemlje.

„Ustani“, naredi Fortuona. „Da li je to tačno?“

„Vojska maratđamana pretrpela je silan poraz“, odgovori Julan. „Nebeske pesnice koje su se vratile opisale su sve do pojedinosti. Vojske kojima ta Amirlin zapoveda razbacane su, u pometnji i povlače se velikom brzinom.“

Galgan je u blizini slušao glasnika, nesumnjivo dobijajući isti taj izveštaj. Vojskovođa je pogleda.

„Trebalo bi da krenemo da branimo Egveninu odstupnicu“, kaza Knotaj. „Ne znam šta je štapnik, ali sudeći po tome kako se svi ponašaju, rekao bih da to znači da zapovedam vojskama.“

„Ne“, odgovori mu Fortuona. „Ti si treći – nakon mene, nakon Galgana.“

„Onda ti možeš da izdaš naređenje da *smesta* krenemo“, reče joj Knotaj. „Moramo da pođemo! Egvenu gaze.“

„Koliko tamo ima maratđamana?“, upita Fortuona.

„Držali smo na oku tu vojsku“, odgovori Julan. „Ima ih na stotine. Sve što je ostalo od Bele kule. Iznurene su i u povlačenju pred nekom novom vojskom, koja nam nije poznata.“

„Tuon...“, upozori je Met.

Velika promena. Dakle, to je značenje Zmajevog znamenja. Fortuona može da uleti i da samo pokupi sve te damane. Stotine i stotine. S takvom silom, ona će moći da skrši sav otpor svojoj vladavini u Seanšanu.

To je Poslednja bitka. Čitav svet zavisi od njene odluke. Je li zaista bolje da pruži podršku tim maratđamanama u njihovoj očajničkoj borbi koja se tu odvija nego da iskoristi priliku da se povuče u Seanšan, osigura svoju vlast tamo, pa da Senku i Troloke porazi oslanjajući se na svu silu Carstva?

„Dala si reč“, tiho joj kaza Knotaj.

„Potpisala sam sporazum“, odgovori ona. „Svaki sporazum može da se prekrši – naročito ako to čini carica.“

„Neke carice možda i jesu u stanju da to učine“, odvrati Knotaj, „ali ne ti. Zar ne? Svetlosti, Tuon – dala si mu svoju reč.“

Red u jednoj ruci – nešto što zna, nešto što može da izmeri – u drugoj haos. Haos u obličju jednogookog čoveka koji je video lice Artura Hokvinga.

Zar nije upravo saopštila Selukiji da će se kladiti na njega? „Carica ne može biti sputana rečima na hartiji“, odgovori mu Fortuona. „Međutim... u ovom slučaju, razlog što sam potpisala sporazum i dalje postoji i stvaran je. Zaštit ćemo ovaj svet u njegovim najcrnijim danima i saseći ćemo Senku u korenu. Generale Galgane, povedi naše snage da zaštite one maratđamane, pošto će nam njihova pomoć biti potrebna u borbi protiv Senke.“

Knotaj se opusti. „Dobro. Julane, Galgane, hajde da smislimo šta da se radi! I pozovite onu ženu, Tajli. Ona mi izgleda kao jedina krvava vojskovođa ovde koja ume da razmišlja svojom glavom i...“

I dalje je pričao jašući, prosipajući naređenja koja bi zapravo Galgan trebalo da izda. Galgan ju je bezizražajno gledao iz sedla. On ovo očigledno smatra kobnom greškom, ali ona.. znamenja su na njenoj strani.

Oni grozni crni oblaci već predugo prate Lana. Dojadilo mu je da ih svakoga dana gleda kako se sa svih strana pružaju u beskraj, dok se njima pronosi tiha grmljavina kao zavijanje trbuha neke gladne zveri.

„Čini mi se da su danas oblaci niže“, primeti Ander iz sedla svog konja pored Mandarba. „Munje sevaju nadole. Nije uvek tako.“

Lan klimnu. Ander je u pravu – deluje gadno. Međutim, to ništa ne menja. Agelmar je odabrao to mesto za bitku, pored reke koja peni s njihovog zapadnog krila, tako da su zaštićeni s te strane. Obliznja brda su dobar položaj za strelce, a upravo na jednom od njih Lan i Ander čekaju razvoj događaja.

Troloci su se prikupili za napad ispred njih. Ubrzo će pohrliti. Agelmar je u blizini rasporedio tešku konjicu kako bi napao Troloke s bokova kada pođu u juriš, a laku konjicu iza brda da bi, kada za to dođe trenutak, branila odstupnicu teške konjice. Agelmar sve vreme gundđa zbog toga što nema kopljanike, mada je njihovo uspešno povlačenje bilo moguće upravo zbog toga što nemaju konjicu.

Mada nam uspešno povlačenje ništa ne vredi, sumorno je pomislio Lan gledajući bezmalo beskrajno more Troloka. Njegovi ljudi pažljivo su birali bitke, ubijajući na desetine hiljada Troloka a gubeći samo hiljade vojnika, ostavljajući Šijenar za sobom spaljen i jalov, kako bi otežali troločko napredovanje. Izgleda da ništa od svega toga nije bilo bitno.

Gube tu bitku. Da, usporili su Troloke, ali ne dovoljno dobro – i ni izbliza dovoljno dugo. Ubrzo će biti uhvaćeni u klopku i uništeni, pošto nema pomoći od Elejnine vojske, koja je pod jednako teškim pritiskom.

Nebo se zamračilo. Lan smesta diže pogled. Oblaci su i dalje tu, samo što su postali daleko zlokobniji. Cela zemlja pala je u duboku senku.

„Plamen sve spalio“, reče Ander dižući pogled. „Zar je to Mračni nekako progutao sunce? Moraćemo da nosimo fenjere u bitku, iako je podne.“

Lan se dodirnu po oklopnom prsniku; Ninaevino pismo beše ispod oklopa, pored njegovog srca. *Svetlosti! Daj da njena bitka prođe bolje od moje.* Nešto ranije tog dana, ona i Rand ušli su u Jamu usuda.

Širom bojnog polja, umorni usmerivači otrgli su poglede sa strašnog mračnog neba i raširili svetla oko sebe. To nije bilo dovoljno da se lepo vidi, ali moraće da posluži. Međutim, u tom času se tama povuče i dnevna svetlost vrati, iako zaklonjena oblacima kao i obično.

„Okupi Visoku gardu Malkijera“, naredi Lan. Tako njegovi čuvari sebe nazivaju. To je stari malkijerski izraz za kraljevsku ratnu gardu. Lan baš nije siguran šta da misli o tome što se princ Kajsels, koji je iz Kandora, smatra njenim pripadnikom.

Mnogi Lanovi Malkijerci zapravo nemaju mnogo prave malkijerske krvi u svojim venama – došli su mu radi časti više nego radi bilo čega drugog. Princ je već nešto drugo. Lan ga je pitao da li bi on i njegovi sadrugovi zaista trebalo da se zavetuju na vernost jednom stranom kralju, ma koliko prijateljski nastrojenom.

Jedini odgovor koji je on dobio bila je rečenica: „Dai Šane, u ovom ratu Malkijer predstavlja celu Krajinu.“

Munja sevnu negde u blizini, a grmljavina pogodi Lana kao da je opipljiva. Mandarb jedva da se promeškolji. Već se navikao na takve udare. Visoka garda se okupila, a Ander uzeo Lanov barjak i namestio ga u ležište na sedlu, kako bi mogao da ga nosi i koristi mač.

Naređenja im izdaje Agelmar. Lan i njegovi ljudi biće u središtu napada. Kada se Troloci daju u juriš, teška konjica će ih napasti s bokova kako bi ih usporila. Lan i njegovi ljudi napašće te stvorove prsa u prsa.

Baš kao što Lan voli. Agelmar zna da ne treba da ga štedi. Lan i njegovi ratnici braniće središnje tle ispred brda, primoravajući Troloke da se bore tako da lukonoše mogu strelama zasipati troločke zadnje redove. Laka konjica biće mahom u pozadini, kako bi se neprijatelj sprečio da ih obiđe sa desnog krila; na levom im je reka, prirodna prepreka za Troloke. To je dobar plan, ako se naspram toliko nadmoćne sile bilo kakav plan može smatrati dobrim. Ipak, koliko Lan može da vidi – Agelmar nije nigde pogrešio. U poslednje vreme se žali na košmare, ali uzimajući u obzir kakav rat oni vode, Lan bi se više brinuo da taj čovek *ne* sanja o smrti i boju.

Troloci se pokrenuše.

„Napred!“ viknu Lan a trube se oglasiše, praćene grmljavinom s neba.

Nedaleko od zidova Kairhijena, Elejna je terala Mesečevu Senku duž prvih borbenih redova; vojska se obrazovala u skladu s Bašerovim ratnim rasporedom, ali ona je brinula.

Uspeli su. Brzi marš putem koji je vodio uzvodno omogućio im je da stignu do Kairhijena pre troločke vojske. Elejna je svoje jedinice rasporedila severno od grada, kako bi se suočile s troločkom vojskom koja dolazi iz tog smera. Takođe je nizvodno ostavila nešto zmajeva i jednu jedinicu lukonoša da spreče Troloke da tu pregaze reku; kada im bude nemoguće da spreče neprijatelju prolazak, brzo će se povući na sever.

Jedini izlaz im je da poraze vojsku ispred njih, pa da krenu na onu iza njih. Srodnice su iscrpljene; Elejna je od njih tražila mnogo kapija za premeštanje ljudstva. Ta njihova iznurenost znači da Elejna u ovoj bitki neće moći da se osloni na usmerivače. Žene će biti na teškim mukama da otvore i male kapije ka Majenu, kako bi ranjenici išli na Lečenje.

Elejnina vojska je nešto veća od vojske Nakota Senke, ali njeni ljudi su iscrpljeni. Ophrvani strepnjom od predstojeće bitke, neki su se pogurili u bojnim redovima tako da su im se koplja nagla napred. Oči su se crvenele i onima koji su stajali nepokolebljivo. I dalje imaju Aludrine zmajeve. To će morati da bude dovoljno.

Elejna nije spavala prethodne noći. Sve vreme je pokušavala da se seti nekih reči koje bude nadahnuće, pokušavala da smisli šta može tog dana da kaže, a da to ima neko značenje. Šta čovek da kaže kada svemu dolazi kraj?

Ona zauzda Mesečevu Senku ispred prvog reda andorskih vojnika. Njene reči će se pomoću tkanja razglasiti čitavoj vojsci. Elejna se iznenadila što vidi da su neki Aijeli prišli da slušaju. Mislila je da njima nije stalo do toga šta će reći neka mokrozemska kraljica.

Onda zausti, a sunce se ugasi.

Elejna se ukoči, zgranuto gledajući nebo. Oblaci se iznad njih raspršiše – što se često dešavalo u njenoj blizini, što je bio jedan od znakova njene veze s Random – tako da je očekivala da će se ta bitka voditi pod vedrim nebom i sunčevom svetlošću.

Sunce i dalje sija, ali je zaklonjeno. Nešto mračno i neprozirno prešlo je preko njega.

Širom njene vojske, ljudi su dizali poglede i upirali prste dok se tama prelivala preko njih. Svetlosti! Jedva se suzdržavala da ne zadrhti.

Čula je krike kako se pronose vojskom. Jadikovke, zabrinute povike, očajne krike. Elejna prikupi svu svoju samouverenost i potera kobilu napred.

„Ovo je mesto“, izjavi pojačavajući glas Jednom moći kako bi se preneo preko polja, „gde treba da vam dam reč da ćemo pobediti. Sada treba da vam kažem da će dani nastaviti da se smenjuju i da će se zemlja oporaviti. Ovo je trenutak kad treba da vam obećam da će se svetlo vratiti i da će nada preživeti – da ćemo nastaviti da živimo.“

Ona zastade. Iza njene vojske, ljudi su stajali na kairhijenskim bedemima: deca, žene i starci naoružani kuhinjskim noževima i šerpama i loncima spremnim za bacanje u slučaju da Troloci pregaze vojsku i napadnu grad. Jedva da je bilo dovoljno vremena da stupi u dodir s njima; tek je mali vojni odred čuvao grad. Sada se ti ljudi na bedemima grče dok tama proždire nebo.

Te zidine nude lažnu bezbednost; od slabe su koristi kada neprijatelj na raspolaganju ima Gospodare straha. Mora da porazi troločku vojsku brzo, a ne da se krije i tako im dopusti da im veća vojska s juga pruži pojačanje.

„Sada bi trebalo da vas ohrabrim“, viknu Elejna ljudima. „Ali ne mogu! Neću vam reći da će zemlja preživeti, da će Svetlost nadvladati. Tako bih vas lišila odgovornosti.“

Ovo je naša dužnost! Danas će naša krv biti prolivena. Došli smo da se borimo. Ako ne budemo to činili, zemlja će zaista umreti! Svetlost će pasti pred Senkom. Ovo nije dan za prazna obećanja. Naša krv! Naša krv je vatra u nama. Danas naša krv mora da nas tera da pobedimo Senku.“

Ona okrenu konja. Ljudi spustiše poglede s tame na nebu i pogledaše nju. Ona izatka svetlo, visoko na nebu iznad sebe, privlačeći im pažnju.

„Naša krv je naša strast“, viknu. „Od moje vojske previše slušam o otporu. Ne smemo da samo pružamo otpor! Moramo da im pokažemo naš bes i našu srdžbu zbog onoga što su uradili. Ne smemo da se odupiremo. Danas moramo da *uništavamo*.“

Naša krv je naša zemlja. Ovo je naše mesto i mi polažemo pravo na njega! Za naše očeve i majke, za našu decu.

Naša krv je naš život. Došli smo da ga damo. Širom sveta, druge vojske uzmiču. Mi se nećemo povlačiti. Naš zadatak je da potrošimo svoju krv i da poginemo *napredujući*. Ne! Nećemo biti nepomični!

Ako ćemo da opet imamo Svetlost, moramo da je *zaslužimo*! Moramo da je sami povratimo i da odagnamo Senku! On teži da vas baci u očaj, da dobije ovu bitku i pre nego što je otpočela. Nećemo mu pružiti to zadovoljstvo! Uništićemo ovu vojsku pred nama, a onda i onu iza nas. A nakon toga, prenećemo našu krv – naš život, našu vatru, našu strast – drugima koji se bore. Odatle će se pretvoriti u pobedu i u Svetlost!“

Zaista nije znala kakav odgovor da očekuje na taj svoj govor na bojnom polju. Išćitala je sve velike govore, naročito one koje su održale kraljice

Andora. Kada je bila mlađa, zamišljala je da vojnici tapšu i viču – kao u odgovor nekom zabavljaču u bučnoj krčmi.

Umesto toga, ljudi digoše svoje oružje prema njoj. Isukaše mačeve, podigoše koplja, a onda trupnuše o zemlju. Aijeli nešto malo zaklicaše, ali Andorci su je samo ozbiljno gledali. Nije ih nadahnula na uzbuđenost, već na rešenost. To joj izgleda kao daleko iskrenije osećanje. Zanemarili su tamu na nebu i posvetili se svom cilju.

Birgita priđe do njenog konja. „Veoma dobar govor, Elejna. Kada si ga promenila?“

Elejna pocrvene, sećajući se pažljivo pripremljenog govora koji je sinoć upamtila ponavljajući ga Birgiti jedno šest puta. Bio je prelep, s pozivanjem na izreke raznih kraljica tokom vekova.

Kada je onaj mrak pao, zaboravila je sve i jednu reč. Umesto toga, ovaj govor je izleteo iz nje.

„Hajde“, kaza Elejna osvrćući se. Troločka vojska se približava i staje naspram njene. „Moram da stanem na položaj.“

„Na položaj?“, upita je Birgita. „Hoćeš da kažeš kako moraš da se vratiš u zapovednički šator.“

„Ne idem tamo“, odgovori Elejna okrećući kobilu.

„Krv i krvavi pepeo, nećeš! Ja...“

„Birgita“, prasnu Elejna. „Ja zapovedam, a ti si moj vojnik. *Poslušaćeš!*“

Birgita se lecnu kao ošamarena.

„U zapovedničkom šatoru je Bašer“, nastavi Elejna. „Ja sam jedna od malobrojnih usmerivača koje ova vojska ima na raspolaganju a da im je ostalo makar nešto malo snage, pa ću pre pristati da me raščereče nego da propustim ovu bitku. Lako je moguće da na ovom bojnopolju vredim koliko hiljadu vojnika.“

„Deca...“

„Sve i da Min nije imala ono čitanje, i dalje bih zahtevala da se borim. Zar misliš da deca onih vojnika nisu u opasnosti? Mnoga deca su i na zidinama onog grada! Ako ovde budemo poraženi, svi oni će biti *poklani*. Ne, *neću* da bežim od opasnosti i ne, *neću* da sedim i čekam. Ako misliš da je tvoja zaštitnička dužnost da me u tome sprečiš, onda ću na licu mesta preseći ovu krvavu vezu i poslati te nekome drugom! Neću da Poslednju bitku provedem izležavajući se u naslonjači i ispijajući kozje mleko!“

Birgita začuta, a Elejna kroz vezu oseti njenu zgranutost. „Svetlosti“, na kraju izusti ta žena. „Neću te sprečavati, ali makar pristani da sačekaš dok prvi talasi strela ne budu odapeti. Bićeš od veće koristi ako budeš pomagala tamo gde su bojni redovi oslabljeni.“

Ona dopusti Birgiti i njenim gardistima da je povedu do jedne padine blizu Aludrinih zmajeva. Talmanes, Aludra i njihove posade čekali su nestrpljivije od obične vojske. I oni su umorni, ali tokom bitaka u šumi i povlačenja nisu imali mnogo posla. Danas je njihova prilika da se pokažu.

Bašerov bojni plan bio je najsloženiji od svih u kojima je Elejna učestvovala. Glavnina vojske bila je raspoređena milju severno od grada, iza ruševina Forgejta koje su se nalazile ispred gradskih zidina. Vojska je bila smeštena istočno od Alguenje, preko jedne padine koja se spuštala prema putu za Džangajske kapije na ravnicama, pa odatle sve do ruševina iluminatorske matične kuće.

Redovi pešadinaca – mahom Andoraca i Kairhijenjana, premda je među njima bilo i nešto Geldanaca i Belih plaštova – bili su postavljeni ispred Elejninih snaga u obliku polumeseca. Šest odreda zmajeva dokotrljalo se na brdo iza pešadije.

Troloci neće stići do grada ako ne pobede tu vojsku. Estean i konjičke snage Družine bili su na jednom boku, a majanska Krilata straža pokrivala je drugi. Ostatak konjice bio je u pozadini.

Elejna je strpljivo čekala, gledajući kako se troločka vojska priprema. Najviše je brinula zbog mogućnosti da će oni samo da čekaju dok drugi Troloci ne stignu s juga, pa da je istovremeno napadnu. Srećom, to se nije desilo – izgleda da im je naređeno da zauzmu grad, pa oni nameravaju da to i urade.

Bašerovi izviđači izveštavaju da je druga vojska nešto malo više od dana marša daleko, pa da može da stigne kasno sutra – samo ako Troloci napreduju usiljenim maršom. Elejna ima do tada da porazi severnu vojsku.

Hajde, pomislila je Elejna, mrdnite.

Troloci napokon pojuriše u napad. Bašer i Elejna računali su na to da će se oni služiti svojom uobičajenom taktikom. Nadmoćno brojno stanje i čista sila. I zaista, Troloci su danas u gomilama hrlili napred. Cilj će im biti da savladaju branioce i rasture njihove bojne redove.

Njeni vojnici odlučno su stajali, dobro znajući šta sledi. Zmajevi zarikaše, svaki kao bezbroj čekića koji u istom trenu udaraju nakovanj. Elejna se sada nalazila dobrih stotinak koraka od njih, ali i dalje je imala poriv da zapuši uši. Oblaci belog dima počеше da se valjaju nebom iznad zmajeva, dok su oni otvarali vatru.

Prvih nekoliko hitaca zarilo se u zemlju nedaleko od svojih meta, ali Aludra i njeni ljudi iskoristili su to da bi prilagodili ciljanje. Nakon toga, jaja su počela da padaju među Troloke, cepajući njihove redove i bacajući ih u vazduh. Na hiljade rasturenih delova tela padalo je na grimizom poliveno tle. Elejna se tada prvi put uplašila tog oružja. Čovek u ratu obično može

da se osloni na jedno – da će se njegova veština meriti s veštinom njegovog protivnika. Mač naspram mača. Troloci su dovoljno gadni. Kako će izgledati kada ljudi budu morali da se suoče sa ovakvom silom?

Postaraćemo se da se to ne dogodi, pomislila je. Rand je bio u pravu što ih je naterao da sklope onaj mir.

Posade koje su opsluživale zmajeve bile su dobro uvežbane, tako da je bilo zadivljujuće kojom su brzinom punile oružje. Svaki zmaj ispalio je tri hica pre nego što su Troloci stigli do prednjih redova. Elejna nije posmatrala razmenu strela – bila je usredsređena na zmajeve – ali jeste videla da su crnoperi strele zasule neke njene jedinice, a da su ljudi krvareći popadali.

Troloci su naleteli na prve redove samostrelaca i kopljanika, koji su se već povlačili da naprave mesta za halebardiste. Niko ne koristi mačeve i maljeve protiv Troloka ako nema drugog izbora, makar ne peške.

„Hajdemo“, kaza Elejna i mamuznu kobilu.

Birgita pođe za njom. Elejna je osećala ženino nevoljno mirenje sa sudbinom. Pošli su nizbrdo, prošli kroz neke pozadinske jedinice i stupili u bitku.

Rodel Ituralde je skoro zaboravio šta znači imati na raspolaganju odgovarajuće snage.

Prošlo je dosta otkad je zapovedao legijama vojnika i čitavim barjacima strelaca. Prvi put nakon mnogo vremena njegovi ljudi nisu napola izgladneli, a vidari i zanatlije stoje u pripravnosti da svake noći vode računa o njegovoj vojsci i opremi. Kakva je divota što može da zatraži nešto – ma koliko neobično – i da se to nađe i da mu se donese, često u roku od jednog sata!

Svejedno će izgubiti. Suočen je s bezbrojnom vojskom dušmana, desetina-ma Gospodara straha, pa čak i nekim Izgubljenima. Doveo je svoju vojsku u tu bezizlaznu dolinu i zgrabio dragulj zemalja Mračnoga – njegovo uporište, Crnu planinu. A sada se i sunce ugasilo, mada Aes Sedai govore da će to proći.

Ituralde je pućkao dim iz lule jašući konja grebenom koji je pratio severnu stranu doline. Da, izgubiće. Ali sa svime što ima na raspolaganju, to će učiniti *veličanstveno*.

Jahao je grebenom i na kraju stigao do tačke iznad prolaza u Takanđar. Ta dolina, duboko u srcu Spaljenih zemalja, prostire se od istoka ka zapadu, pri čemu je Šajol Gul na zapadnoj strani a prolaz na istočnoj. Do te tačke može da se stigne samo nakon satima dugog veoma napornog veranja – ili jednim korakom kroz kapiju. Te kapije su baš zgodne. Mesto je savršeno za osmatranje njegove odbrane.

Prolaz u Šajol Gul podseća na veliku klisuru, čiji je vrh u potpunosti nepri- stupačan sa istočne strane, sem kroz kapiju. Pomoću kapije on je mogao da stigne do vrha i da pogleda u klisuru, koja je široka taman toliko da možda pedeset ljudi stane rame uz rame. Savršen grlić. A on još i može tu gore postaviti strelce, koji će strelama zasipati one što budu prolazili kroz klisuru.

Sunce je napokon progorelo crnilo, kao kap rastopljenog čelika. Ispalo je da su Aes Sedai bile u pravu. Ipak, oni uskomešani crni gromonosni oblaci samo su se vratili, kao da hoće da progutaju čitavo nebo.

Pošto je Šajol Gul u Spaljenim zemljama, vazduh je toliko svež da je Ituralde nosio vuneni zimski plašt, a dah mu se maglio ispred lica. Čitava dolina bila je zastrta sumaglicom, doduše ređom nego kada su kovačnice radile.

Okrenuo se od ulaza u klanac i vratio skupini ljudi koji su došli s njim. Vetrotragačice i ostali velikodostojnici Morskog naroda stajali su odeveni u duge kapute za koje su se – naravno, cepidlačeći – pogađali pre nego što su pošli na sever. Ispod kaputa virila je šarena odeća. I ta odeća, kao i mnogi ukrasi na njihovim licima, bila je u neobičnoj suprotnosti s neuglednim mrkim kaputima.

Ituralde beše Domanac. Imao je posla s Morskim narodom; ako se u boju pokažu upola upornim kakvi su u pregovorima, biće mu zaista drago što su s njim. Uporno su zahtevali da dođu na taj greben, kako bi mogli da pogledaju dolinu koja se pruža ispod njega i prolaz koji vodi u nju.

Žena na njihovom čelu bila je sama gospa od brodovlja Zaida din Parede Crna Krila, niska žena tamne puti, kratke crne kose prošarane sedima. „Rodele Ituralde, vetrotragačice ti šalju glas“, obrati mu se ona. „Napad je otpočeo.“

„Napad?“

„Burevesnik“, odgovori mu Zaida gledajući nebo, gde su se tmurni oblaci grmeći komešali. „Otac oluja. On bi hteo da te uništi snagom svoje srđžbe.“

„Tvoji ljudi mogu da izađu na kraj s tim, zar ne?“

„Vetrotragačice su se već suočile s njim služeći se Zdelom vetrova“, odgovori Zaida. „Da nije tako, on bi nas već uništio burama.“

I dalje je gledala nebo, baš kao mnogi njeni sadrugovi. S njim je svega oko stotinu pripadnica Morskog naroda – ne računajući vetrotragačice. Većina ostalih radila je sa odredima za snabdevanje i prenosila strele, hranu i ostalu opremu na četiri bojišta. Izgleda da ih parna kola naročito zanimaju, premda Ituraldeu nikako nije jasno zašto. Te naprave ne mogu da se nose sa dobrom konjskom zapregom. „Odgovaraju Mračnome na svaki dašak vetra“, nastavi Zaida. „Pevaćemo o današnjem danu.“ Ona pogleda Ituraldea pravo u oči. „Moraš da zaštitiš Koramura“, strogo mu kaza, kao da ga grdi.

„Uradiću svoje“, odgovori Ituralde nastavljajući svojim putem. „Vi samo uradite svoje.“

„Ova pogodba davno je dogovorena, Rodele Ituralde“, viknu ona za njim.

On klimu i nastavi grebenom. Ljudi postavljeni na osmatračnicama pozdravljali su dok je prolazio. Pa, makar oni koji nisu Aijeli. Tu je postavio mnogo Aijela, pošto odatle mogu da se služe lukovima. Većinu Tairenaca rasporedio je dole, gde će ona koplja i halebarde biti od najveće koristi. Oni će braniti put u Šajol Gul.

U daljini se začuo aijelski rog; znak je davao neki izviđač. Troloci ulaze u prolaz. Vreme je.

Galopom se vratio niz greben prema dolini, dok su za njim galopirali drugi zapovednici i kralj Alsalam. Kada su stigli do tačke gde je on postavio glavnu osmatračnicu – vidikovca odakle je pogled pucao miljama u prolaz – Ituralde je izvadio durbin.

Neke senke tamo se kreću. Za nekoliko trenutaka, razaznao je troločke horde kako mahnitno jurišaju. Na trenutak se vratio u Maradon, gledajući kako njegovi ljudi – dobri ljudi – padaju jedan po jedan. Kako bivaju pregaženi u brdskim utvrdama, ubijani na gradskim ulicama. Onaj prasak na zidu...

Očajnički čin za očajničkim činom. Ubijaj koliko god možeš, kao kada čovek vrišti i tuče vukove dok ga čereče, nadajući se da će makar jednoga od njih odvući sa sobom u poslednju tamu.

Ruka kojom je držao durbin zadrhta. On se natera da se vrati u sadašnjost i da se posveti svojim trenutnim odbrambenim položajima. Oseća se kao da čitavog života vodi izgubljene bitke. To uzima svoj danak. Noću čuje Troloke kako dolaze, kako frkću i njuše vazduh. Čuje kopita po kaldrmi. Seća se Maradona.

„Samo polako, stari prijatelju“, kaza mu kralj Alsalam terajući konja pored njegovog. Kraljev glas delovao je smirujuće. On je oduvek znao kako da smiri druge ljude. Ituralde je bio siguran da su ga trgovci Arad Domana odabrali upravo iz tog razloga. Strasti umeju da se razulare kada je reč o trgovini i ratovanju – a Domanci te dve stvari smatraju gotovo istovetnim. Ali Alsalam... On je u stanju da smiri i trgovkinju koja je sišla s uma jer su joj upravo sve lađe potonule.

Ituralde klimu. Odbrana ove doline. Mora da razmišlja o odbrani doline. Izdržaće i neće dozvoliti da Troloci navru iz prolaza u Takanđar. Plamen ga spalio, istrajavaće *mesecima* ako Ponovorođenom Zmaju to bude potrebno. Svaka druga borba – svaka bitka koju je čovečanstvo vodilo i koju vodi pokazće se beznačajnom ako Ituralde sada izgubi. Došao je trenutak da iz rukava izvuče sve varke koje zna i da primeni sve strategije kakve se primenjuju u

poslednji čas. Čak i jedan trenutak odlaganja mogao bi da obezbedi Randu al'Toru vreme koje mu je potrebno.

„Podsetite ljude da ne uzmiču“, kaza Ituralde gledajući kroz durbin. „Pripremite balvane.“

Glasnici preneše njegova naređenja, prolazeći kroz kapiju i odlazeći do odreda vojnika. Ona strašna vojska Troloka i dalje je hrlila napred, dok su oni grabili ogromne mačeve, izvitoperene halebarde i arkane da svlače konjanike iz sedala. Treštali su kroz prolaz, a munje su sevale iz oblaka.

Najpre balvani, pomislio je Ituralde.

Kada Troloci stigoše do sredine prolaza, Aijeli sa obe strane klisure razve-zaše hrpe uljem natopljenih balvana – u šumi je sada tako mnogo izvaljenih stabala da Ituralde nije imao nikakvih muka da ih dopremi kroz kapije – pa su ih zapalili.

Stotine zapaljenih balvana skotrljalo se u klanac, pa preko Troloka. Od ulja kojim su balvani bili natopljeni palilo se meso. Zveri su urlale, zavijale i vrištale – sve u zavisnosti od toga šta imaju na licu. Ituralde diže durbin i pogleda ih, osećajući neverovatno zadovoljstvo.

To je nešto novo. Ranije nikada nije osećao zadovoljstvo zbog toga što njegovi neprijatelji ginu. O, bilo mu je drago kada neki plan urodi plodom, a zapravo, svrha ratovanja i jeste da drugi poginu a da tvoji ljudi prežive – ali u svemu tome nije bilo nikakve *radosti*. Što se duže boriš, to više neprijatelja doživljavaš kao sličnog sebi. Barjaci se menjaju, ali obični vojnici su uglavnom slični. Žele da pobeđu, ali obično ih više zanima ćebe na kojem će spavati i čizme bez rupa.

Ovo je nešto drugo. Ituralde želi da pobije te zveri. Žudi za tim. Da nije njih, ne bi morao da pretrpi onaj košmar u Maradonu. Da nije njih, ruka mu se ne bi tresla svakog puta kada se oglase ratni rogovi. Ta čudovišta su ga upropastila.

Upropastiće i on njih.

Troloci su se s velikim mukama probijali između skotrljanih klada. Mnogi od njih bili su u plamenu, pa su Mirdraali morali da ih bičuju kako bi ih naterali da se kreću. Mnogi su izgleda želeli da se bace na poginule i proždiru njihovo meso. Behu ogladneli od vonja spaljenih leševa. Njima je to bilo kao miris svežeg hleba.

Seni naposletku uspeše da ih poteraju dalje, ali Troloci ubrzo stigoše do narednog reda Ituraldeovih odbrana. Bilo je teško smisliti šta tačno da radi. U živoj steni ne mogu da se pobijaju klinovi niti da se kopaju šančevi a da se pri tome usmerivači ne iznure. Mogao je da nagomila kamen ili zemlju, ali Troloci su veliki tako da su humke koje bi usporile ljude manje delotvorne protiv njih. Sem toga, premeštanje te količine zemlje i stenja značilo bi da

mora da premesti radnike, koji u dolini zidaju prave utvrde. Veoma rano je naučio da je, kada čovek vodi odbrambeni rat, najpametnije da se utvrđenja postepeno poboljšavaju. Tako se duže istrajava, a neprijatelj ne dobija na brzini.

Konačno rešenje zapravo je bilo jednostavno. Trnje.

Setio se velikih uvelih trnjaka u Arad Domanu. Ituraldeov otac bio je seljak i uvek se žalio na gustiše i na trnje. Pa, ako čovečanstvo nešto ima u izobilju, onda su to uvele biljke. Druga stvar je ljudstvo. Na hiljade ih je pohrlilo da odgovore na Zmajev zov, a mnogi od tih Zmajuzakletih nisu imali ratnog iskustva.

Svejedno će ih poslati u boj kada za to dođe vreme, ali za sada ih je poslao da seku ogromno trnovito žbunje. Postavili su ga preko celog prolaza, povezujući ga u dvadeset stopa debele i osam stopa visoke hrpe. Zavežljaji trnja bili su laki za postavljanje – daleko lakši od stenja ili zemlje – ali tako nagomilane, Troloci neće moći da ih pomere običnim guranjem. Prvi troločki redovi pritčali su do trnja i pokušali, samo da bi se pet palaca dugo trnje zarilo u njih. Stvorenja u pozadini pritiskala su ona napred, tako da su se prvi redovi besno okrenuli i napali one iza njih.

Zbog toga se većina troločkih snaga ukočila u klanцу, njemu na milost ili nemilost.

On nema mnogo milosti kada je o Nakotu Senke reč.

Ituralde daje znak i Aša'man koji je bio s njim – Aulsten, jedan od onih koji su služili pod njegovim zapovedništvom u Maradonu – baci u nebo mlaz crvene svetlosti. Duž klisure još više Aijela izađe iz zaklona i zakotrlja stene i još zapaljenih klada na Nakot Senke uhvaćen u klopku. Potom uslediše strele i kamenje – sve što može da se odapne, baci ili hitne na one na dnu klisure.

Ituraldeovi ljudi mahom su napadali dalje niz klanac, pri sredini troločke horde. To je dovelo do toga da polovina njih ustukne, a druga polovina pohrli napred u pokušaju da pobege – samim tim gurajući svoje saborce iz prednjih redova pravo u žbunje.

Neki Troloci nosili su štitove, pa su pokušavali da se zaštite od smrtonosne kiše. Gde god da su obrazovali te odbrambene položaje i počeli da iznad sebe prave zid od štitova, Ituraldeovi usmerivači su napadali i kidali ih.

Nije bio u prilici da za to odvoji mnogo usmerivača – većina ih je bila u dolini, gde su otvarali kapije kojima su se dopremale potrebštine i motrili na neprijateljske usmerivače. Već su se drugi put sukobili sa Gospodarima straha. Avijenda i Kecuejn Sedai odlično rukovode tim zadacima.

Neki Troloci odapinjali su strele na braniocima na vrhu klisure, ali gubici su im bili sve veći dok je Nakot Senke u prvim redovima pokušavao da probije put kroz prepreke od trnja. Išlo im je sporo.

Ituralde je samo čekao, potpuno zamrznut i bezosećajan, dok su Mirdraali bičevima terali Troloke na juriš. Tako su oni koji su sekli trnje bili nabijeni na te prepreke i progazani.

Krv se pretvorila u potok, koji je teкао nazad prema istočnom kraju planinskog prolaza, tako da su se Troloci klizali po njoj. Horda je prvih pet ili šest redova gurnula napred, probijajući prepreke od trnja telesinama tih zveri.

Svejedno im je bilo potrebno skoro sat vremena da se probiju. U svom naletu za sobom su ostavili na hiljade poginulih – a onda naleteli na *drugu* prepreku, deblju i višu od prve. Ituralde ih je postavio sedam duž klanca. Druga je bila najveća i imala je željeni učinak. Kada su je ugledali, Troloci na čelu horde ukopali su se u mestu – a onda su se okrenuli i dali u beg.

Usledio je pravi metež. Troloci u zadnjim redovima urlali su i vikali, probijajući se napred. Oni u prvim redovima režali su i zavijali, pokušavajući da proseku trnje. Neki su samo ošamućeno stajali. Za sve to vreme, strele, stenje i zapaljena debla padali su bez prestanka.

„Prelepo“, prošapta Alsalam.

Ituralde shvati da mu se ruka više ne trese, pa spusti durbin. „Hajdemo.“

„Bitka nije gotova!“, pobuni se kralj.

„Jeste“, odgovori Ituralde okrećući se. „Za sada.“

Kao da poslušna njegove reči, čitava troločka vojska raspade se iza njega – čuo je kako se to dešava – i dade se u beg na istok niz klisuru, što dalje od doline.

Izdržali smo jedan dan, pomislio je Ituralde. Oni će se vratiti sutra i tada će biti spremni. Više štitova u prvim redovima i bolje oružje za sečenje trnja.

Svejedno će krvariti. Krvariće obilno.

On će se već postarati za to.

